

lahod' lichot – 64 skóro brzy; hovadným zvířecím – 65 sprže tě svrhne tě; neblť neboť je – 67 veliké vedro tesklivě pracujíc ve velikém vedru mrzutě pracujíc; se stýštlě stýská se – 69 si svodila sváděla jsi; se bočí točí se bokem, chystá se zaútočit – 70: Zjev. 17, 12 – 71 zkazil' zničí – 72 maso jejie budú jiesti: Zjev. 17, 16 – 73 podlé výkladu svatého Řehoře: v Pseudo-Řehořově Výkladu na Zjevení, kap. 17 (Expositio super Apocalypsim; PL 79, 1403) není tento výklad uveden; nezjištěno; chudí hubení – 74 horlivú palčivou

SIET VIERY

Siet viery vznikla na počátku čtyřicátých let 15. století a představuje vyvrcholení životního díla Chelčického. Je to druhá syntéza jeho myšlenek, na rozdíl od *Postily* však pojatá zhuštěněji a systematicky. Spis vychází z vypravování Lukášova evangelia o Petrově zázračném rybolovu. Chelčický vykládá toto místo obrazně v tom smyslu, že síť se loví spravedliví k spasení, ale hříšníci ji trhají; síť symbolizuje církev, kterou trhají dvě velryby, světský panovník a papež (srov. ukázkou *O rotách ve společnosti*). V první části spisu je podán rozbor ideální církve a na ten navazuje kritika církve skutečné; přitom je rozbírána otázka světské moci a státu, jejíž řešení prochází celým dílem Chelčického. Druhá část *Sieti* je věnována kritice lidské společnosti; zde je Chelčický jako myslitel i jako spisovatel nejsilnější (uveřejňujeme zde kritiku šlechty a měst). Celý spis vlastně rozvádí základní myšlenky traktátu *O trojím lidu*.

(CO JE SÍŤ VÍRY)

Ale majíce předloženie slov čtenie svatého, o nichž chceme mluvit, tři stránky budem v nich znamenati. Jednu, kdež die Šimon Petr: „Přikazateli, přes celú noc pracujíce nic sme nepopadli.“ Druhé to, jenžto die: „Však v slovu tvém rozestru siet.“ Třetí to, kdež se die: „A když to učinichu, popadli jsú aneb zahrnuli sú ryb množstvie veliké, až se s nimi siet jich trháše.“

To tělesně položivše obraťmež se k rozumu duchovnímu při těch slovích, a zvláště, kdež ta slova duchově nejsou jako tělesně. Lovení pracovitě Petrovo prázdné, v němž přes celú noc u vodách kúpe se nic nepopadl jest, znamení i příklad jest noci duchovníe, v níž všeliké práce lidské daremnie jsú, tak že nic k odplatě nebeské nižádný uloviti nemuož. Protož nám k úžitku se praví: „Noc jest pominula a den se jest přiblížil, protož, odvrhúce skutky temnosti, oblecme se v odění světla, abychom ve dne poctivě chodili.“ – Noc jest nevědomí pohanského a slepoty židovské minula, když Kristus, syn boží, pravé světlo, přišel na svět, aby osvietil ty, kteříž v stieny smrti bydléchu. Protož z řeči počaté ty věci k úžitku mnohému opatřme. Najprvé přední řeč, že v noci slepoty duchovníe všeliké práce lidské daremnie jsú těch, kteříž jsú nedošli světla v Kristu jako dne jasného. A v tom se dotýče stránky najpotřebnější, k nížto křesťan rozumný prvotně z viery má zřieti, poněvadž všeliké pokolenie lidské zaneprázdněno jest úsilími

těžkými a těch úsilí čekaje úžitkuo časných, a mnozí věčných úžitkuo nadějí se, ale v noci to vše jednají. Protož rozumní lidé, ješto věří, že nynie jest čas práce, kterůž se zasluhuje věčné radosti, vždy se mají báti, aby v noci nevědomie a slepoty diela jich nebyla dělana, nebo daremná jsú.

25 A tu se škoda pozná daremných děl, když se přestěhuje člověk na onu stranu s prázdnýma rukama. Čeho se chytí tu, kdež se die: „Kopati nemohu, žebrati se stydím.“ Nebo tam bohatec nemohl jediné kruopě mieti ani užebrati. Protož co hroznějšiho než to: upadnutí u věčnost chudoby s prázdnýma rukama? Kteréžto věci léním se přihodie, ješto čas úžitečný zameškají pro lenost; nebo „léní nechťel v létě dělati, protož v zimě bude žebrati, a nebude jemu dáno.“ A druhým se přihodí upadnutí u věčnost chudoby s prázdnýma rukama, o nichž jest již pověděno, jenžto, ač mnoho dělají práci těch, o nichž se domnievají, že by radosti nebeské za ně hodni byli, ale v noci hříechuov a slepoty přebývajíce, neuloví toho, což se domnievají.

35 Protož prvnějšie potřeba jest: v tom se opatřiti slušie pečlivému, aby dělaje ve dne dělal.

Ale k těm věcem, kteréž jsú pověděny o nedostatku lovu a práce daremní nočnie, dostatečna jest tato řeč svatého Petra, ješto die: „Ale však v slovu tvém rozestru siet.“ – V tom oznamuje moc slov Kristových,

40 že což noc nemohla mieti, to slova Kristova v hojnost rozmnožila; nebo jeho slova tak jsú dokonalá a mocná, že netoliko ty věci, kteréž jsú učiněny, skrze ně prospěch a úžitek mohú mieti, ale také i ty, kteréž nejsú, k jeho přikázání musie býti, podlé písma, ješto die: „Slovem božím nebesa utvrzena jsú a duchem úst jeho všecka moc jich, protož boj se hospodina všecka

45 země a před ním pohněte se všickni, kteříž bydlé na zemi na světě, nebo jest on řekl, a stalo se jest, přikázal jest, a stvořeno jest.“ – Taková slova sama se oznamují, kteraké moci jsú, aby mohla přikazovati takovému bytí na zemi a zřízení nebeskému a ustavení všeho světa s jeho plností. Protož písar tohoto písma die: „Boj se hospodina všecka země a před ním pohněte

50 se všickni, kteříž na světě bydlé,“ nebo poněvadž přikazuje tak mocně nebesóm i všemu světu, aby nebyvše ihned k jeho přikázání ustavili jsú se se vši krású a plností svú, mnohem více vám hliněným lidem, ješto jste jako komáři před ním, muož přikazovati, a jako krůpě, ješto s okovu na zemi tekú. Ale snad slova Ježíšova nejsú tak mocna? Die svatý Pavel o moci

55 slova jeho: „Jenž jsa blesk slávy a zpuosoba podstaty jeho a nesa všechny věci slovem moci své.“ Všeckny věci nosí aneb spravuje, nebo jim přikazuje, aby nebyvše k jeho slovu byly. Nebo skrze něho svět učiněn jest, protož slova plná moci má. Ale tuto svatý Petr o zvláštní moci jeho slov rozuměje die: „Ale však v slovu tvém rozestru siet.“ Opatřiv práci daremní celé noci

60 i drží, že v slovích jeho rozestra siet hojně uloví. Tyto věci jsú založení, na nichžto má přestati mysl lidí rozumných, že toliko v slovích Kristových jest moc dobrým a zaslůžilým skutkóm, u věčnosti k radování dostateč-

ných. Nebo jediné jsú mohla jeho slova prikazovati dobré skutky a moc jim dáti, aby bylo platné to, což se bude dělati. Druhé proto sú dostatečna slova jeho, dostatečna jsú k zřízení skutkuo dobrých, neb slova jeho jsú svě lo v sobě podlé písma, ješto die: „Svítednice nohám mým jest slovo tvé, pane bože.“ To jest: kam bych měl kročiti nohami mými v světle slova tvého, to uzřim, uprostřed temností jsa postaven; spravím kroky noh mých, abych nepadl a nezablúdí. A netoliko cestu dobrým skutkóm ukazuje světlo slova božího, ale také ukazuje to, kterakým zřízením má člověk dobré skutky činiti, aby s nimi vzáčen byl. Nebo ktož v boji bojuje, nebude korunován jinak, leč rádně bude bojovati. Třetí proto jsú dostatečna slova boží k dělání dobrých skutkuov, nebo buoh nic nemiluje, aniž se jemu co líbí, jediné to, což on zvoluje a čemu chce. Protož nic nemiluje, aniž se jemu co líbí, jediné to, což on prikazuje, co velí a čemu učí. To jest zvolil, tomu chce a to se jemu líbí. Protož najprvé nalezl sám u sebe sobě libé věci. Těm chce a ty prikazuje a k těm jest všeliké slovo své vydal, aby činice je vuoli jeho naplnili; a netoliko aby vuoli jeho tak naplnili, ale aby z slov jeho mohli znáti, kde a v čem jeho vuoli plniti mají; a kdyby v čem odešli od jeho vuole nebo ji potupili přestúpením, aby věřili, že jsú jeho rozhněvali, milost jeho ztratili a v hřiech smrtedný že jsú upadli. Protož ku poznání a k naplnění libezné vuole božie jest slovo jeho, protož kteraké koli skutky veliké svatosti anebo slavné pověsti měl by člověk, a nepošly-li jsú z pravdy slov Kristových, nemuož v nich vuole boží naplniti ani se jí slíbiti. Nebo nižádný člověk ze všech lidí nebyl jest v radě boží, aby se otázal na dobré skutky a ukázal lidem pravější cestu než tu, kterúz jesti on prvotně sám u sebe nalezl, zvolil a v slovích prikázání vydal a oznámil jest všem, ktož chtie jeho vuoli libeznú naplniti a milost jeho nalézti, aby to činili, a pakli tiem pohrzejí, aby jeho hněv nad sebou ustavili a jej věčně s dábly protivnými nesli; na tom jest viera člověku zavázána.

Protož tuto potřebné promluvenie jest svatého Petra, ješto die: „Však v slovu tvém rozestru siet,“ aby nás naučil pravému úžitku v úsilí dobrých skutkuo, abychom se nepokúšeli siet púštěti k dielóm duchovním, jediné toliko v slovích Kristových, neb jinak daremná práce bude. Kterýchžto prací daremných nynie pln jest svět, ješto podlé zámysluo dávných a slovutných pokrytcuov tak je koná svět a naděje se spasenie v nich; a každý podlé svých zámysluov hledá boha v činech soběvolných, jakž chce a když chce a v čem chce, nedbaje na to mnoho, líbí-li se bohu s tiem či nelíbí.

Třetí stránka té řeči předložené jest toto: „A když to učinichu, zahrnuli sú ryb mnozstvie veliké, i trháše se síť jich.“ Ta slova mají stránku divu tělesného z moci slov Kristových v polapení mnozstvie ryb, pro něž se trhala siet Petrova. A mohú ty věci zevnitřnie tělesné Petrovy býti příklad jiných duchovních jeho, jakožto lovu jeho duchovního, sietí jeho duchovních a dránie těch sítí duchovně. Nebo zjevno jest tuto i jinde ve čtení,

105 že pán Ježíš, povolav jeho od lovu tělesného ryb tělesných, řekl jest: „Podte
po mně, a učiním vás rybáře lidské.“ Protož, poněvadž Petra a jiné apoš-
toly zdělal jest rybáře, aby lidi lovili, tehdy i sieti k tomu lovení dal jest
jim. A ty sieti najprvé sú Kristovy a potom Petrovy, a ty sieti sú slovo
110 z něhož rozumní lidé mohú naučení býti. Protož ta svatá písma podobně
jako siet tělesná plete se a vieže: jeden uzlík k druhému, až veliká a celá
siet bude, takéž pravda písma svatého jedna druhé se přidrží, až tak všecky
spolu osáhnú mnozstvie věřících a každého zvláště se všemi jeho věcmi
duchovnými i tělesnými, aby jsa celý okročén sietí, vytažen mohl býti
115 z moře tohoto světa. A muož ta siet vytáhnúti z moře hlubokých hřiechu
a těžkých, když se kto sietí táhnúti dá.

Ale že se trhala siet pro mnozstvie, muožem rozuměti, že ne pro mnoz-
stvie věřících trhala se siet viery, jenž jest Petrova siet, ale jako v moři
tělesném v siet mnohé věci odporné vcházejí, takež se namiesí zatracencuov,
120 kacieřuo a pohoršiteluov, jenž najprvé vcházejí u vrš viery, povolující ně-
kterak vieře, a v času pokušení pohoršie se aneb v kacieřstvie se obrátie.
A takoví siet viery trhají; a čím více takového zlosynstvie v siet viery
vejde, tím více tu siet zderú, tak že mezi nimi viera božie spojená s slovy
božími zahyne, tak že jediné usty vyznávají boha a pána Jezukrista a zna-
menie posvátná na nich zuostanú zevnitř. Nebo ďábel opatrně vuokol jde
125 s těmi poběhlými lidmi, jenž v siet viery vcházejí falešně a derú ji; však
tak, aby některé stránky těch sietí na sobě měl, jakožto křest tělesný a jiné
věci posvátné, aby tak hole náh neostal, jako zjevný pohan, ale jinak všeliké
pravdy písma svatého děre.

130 Ale mnozstvie věřících a vyvolených muož osáhnúti ta siet. A byť
jich bylo bez čísla tisícuo, oniť pro to mnozstvie nederú sieti viery
té, spojené z mnohých pravd písma svatého. Nebo se neumdlévá, ani
sůžena bývá viera mnozstvím věřících, ale více se posiluje a pevnějšie
i tvrdšie bývá; nebo každý z nich sám z sebe rozmáhá tu vieru a tvrdí ji,
135 nebo z viery živ jest a jest příčina pomocná i příkladná jiným k věření.
Pakli by kto polehčil z nich viery, ihned jiní hledie opravití to. Protož
mnozství věřících jest moc a síla viery. Ale že tato siet viery jediné ty vy-
táhne z moře tohoto světa a z hlubokosti hřiechuov, kteříž konečně ostanú
v sieti, netrhajíce nižádné stránky těch sietí. Nebo kdež koli protrhnú tu
140 siet zrušením které pravdy, z nichž jest ta siet svázána, tuť tak neostanú
aniž mohú ostatí v té sieti, a hlubokost moře potopí je. Aniž také bude vy-
tažen kto touto sietí, jediné ten, ktož se dá táhnúti sietí tam, kamž správa
rybáruov Kristových siet miení táhnúti; a nedá-li se kto táhnúti tou sietí
viery, nemuož vytažen býti.

1 *předloženie slov* napřed uvedená slova – 1-2 *tři stránky budem v nich znamenati* tři části si budeme všimat – 2 *Přikazateli* mistře – 2-6: Luk. 5, 4-6 – 3-4 *Druhé... třetie* za druhé... za třetí

7 *to tělesně položivše* když jsme to uvedli ve vlastním (nepřeneseném) smyslu; *k rozumu* k smyslu – 8 *pracovité* pracné – 9 *prázdné* marné, bezvýsledné; *kúpě se* koupaje se – 10 *darennie* marné – 12-14: Řim. 13, 12-13 – 14 *nevědomí* nevědomosti – 16 *bydlěchu* (imperf.) byli, prodlévali; *ty věci... opatřme* na ty věci popatřme, ty věci prozkoumejme – 19 *prvotně* především – 22 *jednaji* dělají, činí – 26-27: Luk. 16, 3 – 27 *kruopě* krůpěj, kapku – 29 *léním* líným – 30-31: Přisl. 20, 4 – 31 *u věčnost chudoby* do věčné chudoby – 35 *v tom se opatřiti* hleděti si toho

43-46: Ž. 32, 6 a 8-9 – 47 *se oznamují* ukazují – 48 *zřiezení... a ustavení řádu... a zákonu* – 52 *hliněným lidem* lidem vytvořeným z hlíny (podle biblického mýtu o stvoření Adama) – 55-56: Žid. 1, 3 – 57 *aby k jeho slovu byly* aby se na jeho slovo staly, vznikly – 60 *drží* má za to, věří – 66-67: Ž. 118, 105 – 66 *svitedlnice* svítlna – 70 *zřiezením* způsobem – 71 *vzácen* milý – 75 *jest zvolil* vybral si – 84-85 *se slibiti* zalíbiti se – 86 *pravější* přímější – 89 *pohrzejí* pohrdají; *aby ustavili* aby ustanovili – 90 *jest viera člověku zavázána* člověk je povinen věřit

95 *podlé zámysluo* podle výmyslů; *slovutných* slavných – 97 *soběvolných* svévolných

99 *předložené* napřed uvedené – 102 *zevnitřnie* vnější – 104 *dranie* trhání – 105-106: Mat. 4, 19 – 106 *po mně* za mnou; *rybáře lidské* rybáři lovicími lidí – 112 *se přidrží* souvisí – 113 *osáhnú* obsáhnou, zahrnou – 114 *okročén* ovinut, obalen

119 *odporné* odpor budící, protivné – 120 *u vrš* do sítě – 121 *pohoršie* se zhorší se, změní se ke zlému – 125 *zevnitř* vně; *vuokol jde* zachází – 126 *poběhlými* odpadlými – 128 *hole* zhola, docela

131 *bez čísla* bezpočet – 132 *se neumdlévá* neoslabuje se – 132-133 *ani súzena bývá* ani nebyvá stísněna, sklíčena – 134 *tvrdí* utvrzuje – 135 *z viery živ jest*: srov. Hab. 2, 4 – 136 *by kto polehčil* by někdo zlehčil – 138 *konečně* nakonec – 142 *správa řízení*

(O ROTÁCH VE SPOLEČNOSTI)

Ale již při těch věcech pověděných k řeči počaté vrátím se, jenž jest o sieti Petrově, jenž jest siet viery, s níž jest poslán na lov duchovní, v nižto jest mnozstvie ulovených vešlo. A kterak ti ulovení v té sieti viery skrže ty lovce apoštoly zřiezení jsú byli, to již napřed pověděno jest. Ale 5 že tu řeč jest, že pro mnozstvie ryb polapených siet se trháše.

Ač nic v jich lovu přítomném nenie svědomo, by mnozstvie odporných polapila ta siet viery; neb dlúho ulovení od Petra a jiných apoštoluov trvali jsú v celé sieti. Ale po nich u prodlení časuov, když jsú lidé spali a ubezpečili se, přišel nepřítel jich v noci a nasál jest koukole mezi pšenici. A potom 10 ten koukol vzrostl a rozmnožil se jest ve mnozstvie, tak že již přemohl jest pšenici a umdlil ji, že jedvy muože zde i onde nalezena býti pšenice pro mnozstvie silného koukole. Protož kde by tak tvrdé spánie po apoštolech mohlo nalezeno býti, jako tu, kdež se jest nadánie kněze zbožím a panstvím 15 stalo od ciesaře? Ti lidé spali jsú a snem těžkým otrápeni jsú, že jsú směli po své chudobě, kterúž jsú z viery drželi a to kázali o chudobě Kristově

i všech jeho apoštoluov i jiných kněží věrných po apoštolech, a zavrhše tu chudobu, přijali jsú panstvie a čest ciesařskú a výše nad ciesařskú. Kterúžto chudobu přijali jsú za vieru z prikázanie Kristova i jeho príkladu. A když jest to ten kněz snadně a směle učinil, musilo jest to býti z velikého otrápenie sna a zatměnie srdce, aby se pokusil po té biednosti o takové zvelebenie a povýsenie v světě. Prvé po jamách, po skalách, po lesiech se kryv pro jméno Kristovo, nuž potom anof jeho ciesař po Římu vodi, vsadiv jeho na bílou kobylu – aneb nechť jest bílý kuoň, vždy jest zle bylo – učinil jemu čest na odivu všemu světu. Nebo tak pravi ti, ješto sú ty věci na pamět budúci psali, že mnozi v Římě běželi jsú na ten div řkúce: „Papa, papa! Co je to? Co je to?“ Ano ciesař, osedlav kuoň a vsadiv kněze, i vodi se s ním po městě. Protož zdá mi se, když jest to tak směle učinil, že jest tiem velmi pohaněl čistotu a nevinnost stavu apoštolského, že jest sám nic právé a upříemo viery nenásledoval. A podobné jest k tomu, že jest sobě stýskal s tiem, kryje se po jamách a po lesiech před pohany, neb sú je zabíjeli pro vieru Kristovu v tu chvíli, a protož jsú se kryli, kdež jsú mohli.

A to i dnes těžké kněžím rozkošným s teplým srdcem, ješto jsú obyikli cti a svobodě těla, býti jako sběhem najpotupnějším na světě, a jsa správci nejvyšším v úradu apoštolském, i býti miesto psa na světě, kryje se před Konstantinem. A k takému přebývaní v úradu kněžském vzali bychom, by dva chtěla v Čechách kněžimi býti. Ale sytý a prázdny život mnozství jich nasvětí na kněžstvie. Protož tuto srdci tělesnému Silvestrovu a neplnému u vieře libo bylo, ano již ciesař kuoň pod ním vede. Již v tu chvíli se jeho nebál jako prvé. Protož tu jest siet Petrova velmi zedrána, když jsta ta dva velryby veliká v ni vešla, to jest kněz nejvyšší s panováním královským a se ctí nad ciesaře, a druhý velryb ciesař s panováním, s úřady a s moci pohanskú pod kózi viery uvalil se. A když jsta se ta dva velryby hrozná v té sieti již obracela, tehda jsta ji tak zedrala, že jest jie málo co v celosti ostalo. A od tú dvú velrybú tak odpornú sieti Petrově narodilo se rot šibalských přieliš odporných té sieti, od nichž jest tak velmi zedrána ta siet, že jediné jí znamení jsú ostala a jména křivá. A najprvé rotý šibalské mnichové, mnohotvárného kroje a peřestiny, potom rotý školnie kolejátské, potom rotý farářské, pak z neučených mnohé tváři erbové, potom rotý a šibalstvie městská; a s těmi rotami šibalskými všel jest všecek svět v siet viery Petrovy se vším zlosynstvem, což jeho muož ten svět mieti v sobě. A že ta všecka šibalstvie těch rot mnohých všecka sobě osobují panování pohanské a světské a táhnú se k němu všemi silami, chtiece každý panovati. Což najdále muož kto z nich zem osáhnúti, o to usilují, jakúž koli moci neb lstí neb násilím sobě osobují panství mdlejších, anebo koupením, anebo po dědictví, chtiece vždy panovati, což najšíře muož kto. Protož v tom panování děle se: jedni jsú páni duchovní a druzí světští. Páni duchovní: papež, pán nad pány, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, biskup pán, patri-

archa pán, farár pán, opat pán, probošt pán, a těch opatuov a proboštuov tak mnoho jest pánuov, jakož mnoho jest klášteruov a zákonuov nadaných panstvím; jest provinciál pán, převor pán, mistr universitatis pán. Pak světský pán cesař, král pán, knieže pán, páni korúhevní, pán purkrabie, pán rytieř, pán panoše, pán rychtář, páni konšelé, pán purgmistr, páni měšťané. A ti všickni páni tak k sobě ta panování táhnúce, že netoliko jsú tak zedrali vieru mezi sebú, ale i královstvie zemské tak jsú rozsápali mezi se, že hlavní pán, král, nemá nad kým panovati, aniž zbožie muož k tomu dosti mieti, aby se živil s svú čeledí. Nebo páni opatové osáhli jsú zemi široce, kanovníci, jeptišky města, hrady, krajiny, vsi, a páni korúhevní a panoše na druhú stranu, že zde v celém kraji ve mnoho mílech jedině vsi nemá král k svému panování. Protož ti páni zemané chtěli by králi nějakému ciziemu, Němci bohatému, ješto by cizie země dral k svému panství, nebo oni osáhše královo panství nepustie se jeho, než chtěli by králi tomu, aby jim přidával, nadera na jiných zemiech.

Protož zjevno jest, že mezi pohany lépe stojí královstvie zemské nežli mezi těmito zamatenými křesťany, jenž jsú sobě osobili ta panstvie, nebo mezi pohany nenie těch duchovních pánuov rozmnožených a velmi zbytečných jako v těle hlíz, ješto jedině bolest přivodie. Protož králové pohanští snáze panují nemajíce nižádných pánuov duchovních, ješto sú bohatější, osáhúce sami zemi k svému panství. A u židuov také nebylo těch panství rozlitých, jediný pán hlavní, král, býval jest. Pánuov korúhevných nebylo, jedině rytieřstvo aneb lid hrdinný, kterýž král držal k své ruce, více anebo méně, a z těch sobě úředníkuov nadělal. Ale kněží židovští z příkázaní božího neměli jsú nižádného panování mieti, ani dědictvie na dědinách, než toliko desátky na lidech jim k živění pán buoh oddal. Protož u židuov i u pohanuov snáze mohlo jíti královstvie zemské nežli mezi těmito změnenci, jenž se mnie nětco býti v Kristu, nedosahújce najmenší pravdice s pohany, z nichžto se jest tak mnoho zvláštních pánuov nadělalo, všelikému úmyslu Kristovu odporných. A poněvadž panování zemské nemuož státi právě pro mnozstvie pánuov, čím více viera nemuože státi ani zachována býti pro mnozstvie rot šibalských a pro mnozstvie pánuo zbytečných a viere odporných, pro něž musí býti rozdělenie, nerovnost, pohrdánie, utískanie, nenávisti, svárové, sahání jedněch na druhé. Ač vyznánie jedné viery mají, ale nad pohany dále jsú jednotú a naruožno ji trhají svými šibalskými rotami. Nebo ač koli viera naše muož osáhnutí mnozstvie věřících úžitečně k spasení, takové, jenž jsú jednoho srdce a jednoho ducha, kteréžto věci nikdiež více nejsú vzdáleny od jednoty ducha nežli mezi těmi rotami rozdělenými; daleko se dělé od ducha Ježíšova, daleko jedni od druhých, daleko mezi těmi pány mnohými, ješto všickni žádají dále a dále povýšení býti v panství nad jiné, pýchú se nadýmajíce, ješto jest to ihned z sebe věc najprotivnější viere. A že ty vsecky rotý šibalské a ti páni mnozí

100 všetky zvláštnosti majú na sobe a každá jiné a jiné, ješto jimi mierí na vieru, aby ji těmi zvláštnostmi porušili a zedrali siet Petrovu, protož jakož ty roty jsú zřiezeny pod rozličné zákony a pod práva lidská, každá z nich jakož jest zvolila sobe zákon zvlášti nad zákon Kristuov, jako by pravější jich byl než Kristuo. Tiem činem postupá každá od zákona Kristova nebo
105 od něho ovšem odstúpá. A jakož každá skrze svuoj zákon chýlí se od zákona božího, a tak se chýlí od viery, a jakož se od ní chýlí a dělí jedna rota od druhé, tak ji trhá aneb ji děre. A jakož muož každá chýliti se od zákona Kristova pro zvláštnost svých zákonuov, tak se chýlí a dělí jedna rota od druhé, každá svuoj zákon velebieci nad jiné zákony, ano se jí zdá, by vět-
110 čího zaslúžení jich zákon byl pro rúcho laciné, ješto jich zákon velí takové nositi, oni že masa nejedie, oni že nemluvie, oni že smutnými notami zpievají, oni že ráno vstávají, oni že se mnoho postí, oni dlúhé hodiny riekají. Ty i jiné zvláštnosti jich zákonuov dělě na ruozno ty roty, aby se každá sobe najlépe líbila skrze svuoj zákon a jiné roty aby sobe zlehčila a jimi
115 pohrdala, zle o nich mluvila a jich nenáviděla. A jakož se tak s pohrdáním dělě jedni od druhých, tak se dělě od jednoty, kterúž viera zvoluje a osáhá. A jakož se dělě od pravé jednoty, kterúž viera drží v sobě, tak daleko vieru urážejí a rušie ji. Takéž ti všickni páni, jenž jsú se vylehli z Konstantina a ustavení jsú skrze lež pod vieru, poněvadž milují panování pohanské
120 i život pohanský sodomský a těmi skutky dělě se od Krista a nemohú jeho účastni býti a nadýmají se jedni nad druhé pýchú nad dáblý a tisknú se mezi sebú bezprávím skrze moc a dávie mdlé násilím, ti všickni s svými zvláštnostmi odpornými urážejí vieru, derúce tu siet viery tak daleko, jakož jich zvláštnosti nepravé vzdáleny jsú od viery a jí odporny.

125 Protož i to shodení a rozsúzení těla Kristova duchovnieho aneb cierkve římské nebude pravé v této straně, k viere je přiměriece, kdežto se ta cierkev na tré dělí, mající pány, krále, kniežata – stránku první, ješto brání, tepe a hájí; a druhú stránku má duchovnie kněžstvo, ješto se modlí; třetí stránku má robotné dělníky a ti mají chovati tělesnú potřebú této dvě.
130 A jest-li to tělo Kristovo duchovnie takým řádem rozdělené, kteraký nerovenstvie v něm jest! Dvěma stranoma chutno jest, nebo obě práznita a mnoho žěřeta a snadně utrácita, nebo ležita na třetí stránce, podkasavše ji pod se, a ona nese na svých bolestech rozkoši těch dvojích žráčuov, jichžto přieišně množstvie jest, nebo jako u veliké vedro žádají pocestní odpočinutí pod střechú v chladu, takež žádostivě chvátají k tomu, aby páni byli.
135 A nemohou-li páni býti, ale žádají sluhami u nich býti, aby jich stoluov hojných a rozkošných účastni byli u prázdnoti postávající a posedající. Takéž knězie velmi v kněžstvie pospiechají, mnozí i slúžie rádi u knězie pro syté stoly. Protož ti dvojí prázdni žráči hojně pijí krev robotných lidí
140 v svých rozkošech a tlačie je jako psy s velikým pohrdáním. Protož mělo-li by to tělo Kristovo býti neb jeho cierkev, velmíř by to nepodobné bylo,

hľadíce k reči svatého Pavla, ješto mluví o duchovným těle Kristově i o zvláštnosti úduov toho těla. A že v tom těle neukazuje takových bezprávi, aby jedni druhé tiskli, násilí jim činiece, ale die o nich: „Raduje-li se jeden úd, radují se s ním všickni, pakli co trpí jeden, trpí s ním všickni, nebo se milují spolu.“ A protož mají-li co dobrého mezi sebú, rozdělě se o ně; pakli co hořkého na ně upadne, pijí spolu litující jedni druhých. Ale v tom těle trérohém jedni se rmútí plačiece, a druzí se jim posmievají; jedni se potie v těžkých robotách, a druzí v prázdnosti leží v chladu. Protož ty všecky věci nerovné a pravdě odporné stojie v těch rotách šibalských roztrhaných, kteréžto roty těmi všemi zvláštnostmi dělě se od slov Kristových, v nichžto viera křesťanóm jest postavena, a zvláštně od těch slov, kteréž mluvil jest, na smrt se připravuje a modle se za své učedníky, aby u viere zuostali, i za všecky vyvolené, kteříž spasení mají býti. Protož die v té modlitbě: „A netoliko za ně prosím,“ to jest za učedníky, „ale i za ty, kteříž skrze jich řeč mají uvěřiti v mě, aby všickni byli jedno, jakož ty, otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby svět uvěřil, žes ty mě poslal. A já slávu, kterúž si mi dal, dal sem jim, aby byli jedno, jakožto i my jedno sme. Já v nich a ty ve mně, aby byli dokonalí v jednotu.“ V té reči Kristově dáva se znáti, že ten lid, kterýž se má bohu líbiti a spasen býti skrze smrt Kristovu, za kterýž se modlí tuto, má býti v jednotu bozskú sjednán a v té jednotě dokonalý býti, za niž se tuto modlí otci, aby ti všickni, kteříž jsú měli věřiti v něho skrze kázání apoštolské až do nás, aby spolu jedno byli a v té jednotě dokonalí byli, podobní k té jednotě, jakož mnozí údové v těle mohú srovnáni býti milostí, povolností, pomocí, shovievaním, a což tu muož nalezeno býti zřiezeně v takové jednotě, to k nim přísluší, aby měli ti jednoho boha, jednoho pána a otce všech, jednu vieru, jeden zákon k svým správám; poněvadž jsú jedno všickni, všem jedna každá věc bozská příslušie. Nebo jinak by nemohli jedno býti, když by se dělili v bozských věcech, nějaké zvláštnosti v nich sobě osobující nebo se povyšující jedni nad druhé anebo se tisknúce násilím. Takovúť jednotu z viery Kristovy máme za správu, a což z té viery vycházie, všecko hřiech jest. Protož ty roty napřed pověděné, jenž se mezi sebú dělě zvláštnostmi svých zákonuov a panováním pohanským, žádající každá panovati a na jiných se voziti, takoví všickni nepřislušejí k modlitbě Kristově, poněvadž nejsú spojeni v jeho duchu a v jeho zákoně s ním. Nebo ač v také jednoty takoví šibalé vešli, ne pro tyť jednoty mohú Kristovi učedníci býti, ale kterou jednotu muož uvěsti zákon Kristuo a srovnati je u pravé dobrotě ctnostné, jakož má býti srovnán lid boží, skrze pravdu slova jeho u viere a v milosti jako čeled jednoho hospodáře, u pravém poslušenství božím stojíce, toliko všickni jeho za pána majíce. A že nic tak nemuož ujistiti velikého odstúpenie od boha a od jeho zákona, jakož to rozdělenie těch rot a osobení těch zvláštností, bohu i jeho zákonu odporných: každá rota

táhnúci sobě zvolené zvláštnosti, jimiž se dělé od zákona Kristova a urážie
185 jej. A že takové rotý, v sobě rozdělené, nemohou podjiti pod zákon boží.
Nebo zákon boží nepotvrdí jich zvláštností sobě odporných, aby každá rota
potáhla jeho k sobě, chtieci své zvláštnosti potvrditi zákonem božím. Nebo
zákon boží toliko těch věcí muož potvrditi, kteréž rostú z něho, a což
z jiného kořene roste, toho nemuož potvrditi. A že zákon boží jest jeden
190 a jedno má v sobě a má takovou dobrotu, v níž muož mnozstvie největšie
ustaviti, aby všickni jedno byli. By celý svět věřil zákonu božimu a jemu
povolil, mohli by všickni jedno býti v Kristu, nebo to uvedí ve mnozství,
aby rovností přistúpil jeden k druhému a miloval jeden druhého jako sám
se, jeden druhého břímě nesl, a což každý chce od jiných, to aby jim činil.
195 A ta věc mohla by učiniti z tisíce světuov jedno mnozstvie, jedno srdce
a jednu duši. Protož nemuož lepší správa býti pokolení lidskému, putujícímu
zde na světě, nebo uvedí člověka v najpravější život a činí člověka
najvzácnějšího bohu a činí člověka člověku v zisk, aby jemu druhý on byl.
Protož kto by jej právě poznal, nesměl by jiného zákona ustaviti ani jeho
200 zvoliti ani v něm ostatí, nebo nemuož nižádný pravý býti. Když jeden
pravý jest od boha pošlý, nemuož jiný takýž býti, ale jemu odporný.
A v tom se odpornost zákonuov lidských oznamuje zákonu božiemu, nebo
když zprva jeden věřící lid byl pod zákonem božím, potom, když jsú ti
zákonové vznikli, nadělali jsú rot mnohotvárných pod jednu věru s domně-
205 nými a s uměním mnohotvárného smysla a zvláštnostmi, následováními od
sebe rozdělenými, aby na ta rozdělenie, domněnie mohly mnohotvárné
nepravosti vzruosti, jako ze zlého semene aby rozličných snopuov koukole
narostlo a všecky aby poškvřnilo. Ale zákon boží jest nepoškvřněný, obra-
cuje duše. Protož jest té dobrotý a dokonalosti, aby jakéž koli poškvřny
210 nebo hříechy nalezne na lidech, přichýlí-li se k němu a uvěří jemu, očistí je
ode všech hříechuov a zachová je v nevinnosti bez hříechuov a obrání je,
aby jich nemohli přemoci hříechové. A muož opravití a srovnati, jakéž koli
rotý rozdělené kacieřské nalezne, jestliže uvěrie zákonu božiemu, on je
ustaví u pravé viere a spojí je v jeden lid, v jednu vieru, v jeden smysl
215 viery, v jednu milost, v jednu náději, aby všickni týmž věcem povolili,
jakož pán za to prosil, „aby všickni jedno byli jako my“, jakož otec a syn
jedno jsú. Protož zákon boží muož obrátiti hříešného člověka k bohu a muož
jeho očistiti od hříechuov a všecky věci jeho spraviti a ustaviti podlé vuole
božie, jehožto zákonové lidští nemohú učiniti. Protož kterakú koli dobrotú
220 stkvěli by se lidé podlé správy zákonuov lidských, nebudú-li mieti té dob-
rotý, kteréž jest buoh zvolil v naplnění svého zákona, vždyť ostanú poběhlí
a oddělení od boha i od jeho zákona. Nebo buoh zvolil jest jedinou dobrotu
všelikému lidu, tomu, kterýž chce mieti milost jeho v naplnění zákona jeho,
a jiných nižádných zákonuov neustavil jest ani zvolil, pod nimiž by se

225 rovnaly ty roty mnohé, od sebe rozdělené domněnými obyčejí, smysly i skutky.

Tyto věci pověděny jsú společně o rotách mnohých pod jednu koží viery, ješto jsú poběhli od zákona božieho a zedrali jsú siet viery, toliko pod jménem viery a vyznávaním ústným stojiece, zakryvše se znameniami posvátnými jako pod bleskem viery, pod nímž jsú přikryti, jako by byli křesťané, jsúce domácí nepřátelé viery i božích zvolených.

4 *zřiezení* uspořádání – 6 *ač* ale, avšak; *svědomo* známo; *odporných* protivných – 8 *u prodlení časuov* za delší čas; *ubezpečili se* cítili se bezpečnými – 9 *nasát jest* nasel – 11 *umdlil* oslabil; *jedvy* sotva – 13 *nadánie* obdarování; *zbožím* majetkem – 14 *od ciesaře*: nárážka na domnělou donaci císaře Konstantina I., kterou učinil v 1. pol. 4. stol. papeže Silvestra světským panovníkem Říma a dalších území; na tomto podvrhu zakládala středověká církev své právo na světskou moc; *otrápení* omámení; *jsú směli* odvážili se – 15 *jsú drželi* zachovávali – 19 *ten kněz*: tj. papež Silvestr – 20 *z otrápenie sna* z omamujícího spánku; *po biednosti* po bídě, po utrpení – 21 *po skaléch* po skalách, po skaliscích – 22n. *anof jeho ciesař po Řítmu vodí...*: nárážka na pověst, která se vázala ke Konstantinově donaci – 23-24 *necht jest bílý kuoň, vždy jest zle* třebaže to byl kůň bílý, přece přinášel zlo (podle středověkých snářů znamenal bílý kůň radostné události) – 24 *na odivu* na odiv, na podíváním – 26 *Papa, papa!* papež, papežl – 29 *nic právé a upriemo* nikterak správně a přímě, náležitě; *podobné* pravděpodobné

32 *rozkošným* rozkošnickým, rozmařilým; *jsú obyikli* přivykli, zvykli si – 35 *vzali bychom, by dva chtěla* přijali bychom to, kdyby šlo jen o dva kněze – 36 *prázdný* nečinný – 38 *libo* příjemně – 39-40 *jsa ta dva velryby veliká... vešla* (duál) ty dvě velryby vnikly – 42 *uvalil se* vevalil se – 44-45 *šibalských* podvodných – 46 *znamení* vnější znaky; *křivá* falešná – 47 *peřestiny* strakatiny; *kolejátské* kolejní, universitní – 48 *tváři* erbové lidé urození, šlechta – 52 *táhnú se* tíhnou – 53 *osáhnúti* podmaniti si – 54 *mdlejších* slabších – 57 *kardinál*: nejvyšší církevní hodnost po papeži; sbor kardinálů volí papeže *legát*: papežský zmocněnec – 57-58 *patriarcha*: biskup nebo arcibiskup s vedoucím postavením v určité zemi – 58 *opat*: představený některých druhů klášterů; *probošt*: představený kapituly (sboru duchovních) určitého kostela – 59 *zákonuov* řeholí, mnišských řádů – 60 *provinciál*: představený řádové provincie a v ní zahrnutých klášterů; *převor*: představený kláštera u některých mnišských řádů; *mistr universitatis* universitní mistr, tj. učitel – 61 *páni korúhevni*: vyšší šlechtici, kteří měli vlastní jednotku vojska, bojující pod jejich korouhví; *purkrabie*: správce a vojenský velitel hradu – 62 *panoše*: příslušník nejnižší šlechty – 70 *by dral* odíral by – 72 *nadera* nabrav, vydobýv

76 *hliz* vředů – 79 *rozlitych* roztržštěných – 82 *na dědinách* na dědičném pozemkovém majetku – 83 *oddal* odevzdal – 84-85 *mezi změtenci* mezi zmatenci, pomatení – 85 *se mnie...* býti domnívají se, že jsou; *pravdice* spravedlnosti – 88 *státi právé* býti správné, náležité; *čtm vicec* tím spíše – 92 *naruozno* na různé strany – 100-101 *mieri na vieru* útočí na víru – 102 *jsú zřiezeny pod rozličné zákony* jsou podřízeny různým zákonům (vytvořeným ham) – 103 *zvlášti* zvláštní, odlišný – 104 *postúpá* poodstupuje, ustupuje – 105 *ovšem* docela; *chýlí se* odchyluje se – 112 *hodiny* hodinky, kněžské modlitby předepsané pro určité hodiny – 114 *aby sobě zlehčila* aby si znevažila – 116 *osáhá* zahrnuje, zaujímá – 118 *jsú se vylehli* vylíhli, vyvinuli se – 120 *sodomský* nemravný, zvrácený (podle biblického města Sodomy) – 121 *tisknú se* utiskují se – 122 *dávie* utlačují

125 *shodení* ocenění – 126 *v této straně* po této stránce; *přiměřiece* přirovnávající – 128 *tepe* bije, bojuje – 129 *tělo dvě* (duál) tyto dvě – 130-131 *kteraký nerovnostvie* jaká nerovnost – 131 *chutno* příjemné; *práznita... žéřeta...* (duál) zahálí... žerou... – 132 *podkasavše* podrobivše – 134 *u veliké vedro* za velikého vedra – 137 *u prázdnoti* v zahálce – 140 *tlačie* potlačují, utlačují – 144-146: 1 Kor. 12, 26 – 148 *trórohém* trojitým, rozděleném na tři – 150 *nerovné* nenáležitě – 155-159: Jan 17, 20-22 – 162 *sjednán* spojen – 166 *zřiezeně* řádně – 168 *k svým správám* ke svému řízení – 172 *za správu* jako pravidlo, zákon; *vycházie* vybočuje – 181-182 *ujistili* dokázati – 184 *idhnúci sobě* přisvojující si – 185 *podjiti pod* podříditi se – 186-187 *aby potáhla jeho k sobě* aby ho získala pro sebe – 197 *uvodí* přivádí – 198 *činí člověka člověku v zisk* utváří člověka tak, aby byl jiným ku prospěchu – 202 *se oznamuje* prozrazuje se – 204-205 *s domněntmi* s domněnkami – 215 *v milost* v lásku – 221 *vždyť* stále – 225 *domněntými* domnělými

230 *pod bleskem* pod leskem – 231 *zvolených* vyvolených

(O ŠLECHTĚ)

A že ta všecka dobrota urozenie vládyčieho založena jest skrze zámysl nepravý od pohanuov nalezený k dobytí erbuov jich od ciesařuo a od kráľuo. Skrze služebnosť hrdinství nějakých za dar mají a někteří kupují ty erby k své cti: bránu, vlčí aneb psí hlavu neb řebřík anebo puol koně neb 5 trubici aneb nože aneb jelito svinské neb nětco k tomu podobného. V takých erbiech stojí dobrota aneb duostojenství urozenie vládyčieho. I jest to urozenie též slávy jako i erbové, od nichž dobrotu svého urozenie mají. A když by se nedostalo peněz k tomu urozenie, hlad by je připravil, že by, nechajíce erbuov, i chytili se pluhuo. Protož samy peníze opravují čest erbuov jich 10 a přivodie slávu urozenie jich. Protož se více štěpuje sláva urozenie jich penězi mnohými nežli erby slavnými, a kdež peněz není, tu s chlapy za roveň sedie, dielem se stydiece, často chleba k uobědu nemajíce. A že těch rot mnoho jest vládyčích, ješto každá po svých erbích se počítá a své pokolenie za nimi; nebo jinak by nižádný nesměl se vládykú vzievati, když by 15 jemu erbové nesvědčili té dobroty ctného urozenie kromě pokolenie Adamova. Protož ktož svědky má a dověsti muož, že se jest dobře urodil a řebřík nebo puol koně maje, listy jemu na to dává, že se jest lépe urodil nežli Ábel, druhý syn Adamuo, a jméno obdržel jest, aby vždy dobrý nazván i jmien byl: by pak najhuoře činil, erb jemu nedá zlým býti. Než pak, aby 20 právě dobře urozený byl, to musí vyvésti túto jistotú, aby ukázal, že po materi bábu a děda vládyky měl jest a po otci bábu a děda měl jest; tehda se jest právě bez zmatku urodil z psí hlavy. Pakli tiem řádem nemuož psí hlava jeho dobrého urozenie svědčiti, ihned chlapem smrdí a nemuož tak vysoko výtí o svém rodu a hanba jeho nutí a ponizuje k zemi, protože čtyři 25 kútové nedávají svědectví jeho dobrotě. Ale by se poptal na súsedech na svú dobrotu, tu by jiné svědectvie uslyšel o svém peském a násilném životě:

nesměl by hanbú oči zvésti, kdyby hanbu za hanbu měl. Protož sláva dobroty vládyčie jsú jich erbové. A jakož sami erbové veliké slávy sú, takúž slávu tým uvodie, ktož se v nich rodí. Protož veliké slávy jest puol koně malovaného, a ktož od něho rod vládyči má, též slávy jest jako puol koně malovaného.

1 *dobrota urozenie vládyčieho* urozený původ, urozenost vladycká; *skrze zámysl nepravý* na nepravdivém výmyslu – 2 *k dobytí* k získání – 5 *trubici* trubku – 8 *by při-pravil* přivedl by k... – 9 *opravují* ospravedlňují – 11-12 *s chlapy za roveň* se sedláky jako rovní – 13-14 *své pokolenie* jejich potomci – 14 *se vzievati* nazývati se – 16 *dovésti* dokázati; *se jest dobře urodil* narodil se jako urozený – 17 *dává:* tj. král – 18-19 *aby jmien byl* aby byl považován – 20 *právě* opravdu, právem; *vyvésti* dokázati, prokázati – 22 *bez zmatku* bez odporu, bez pochyby; *z psi hlavy:* z erbovní rodiny (ironicky) – 24-25 *čtyři kútové* čtyři porody, čtvero narození, tj. šlechtický původ obou dědů a babiček – 25 *dobrotě* urozenosti – 26 *peském* hanebném – 27 *ne-směl by... zvésti (z vzvésti)* neodvážil by se zvednouti – 29 *uvodie* přivodí, dávájí

(O MĚŠTANECH)

Ale mistr Protiva, mluvě o základu měst, toto praví: že Kain pro vraždu bratra svého udělal jest město, jehožto vzdělání příčina jest byla, že lúpežem a násilím zboží shromáždil jest. Protož svých zlodějství jest požíval a sprostnost života lidského nalezením cíle země, vah a mír v chytrost nebo ve
5 lstivost proměnil jest a v porušení přivedl. Cíle země první položil jest a města zdmi ohrazoval jest, a boje se těch, kteréž jest urazil a zlúpil s svú rotú, v svých městech jest shromažďoval. Tak písmo i mistrové základ první měst oznamují.

Protož Kainovi se přidává počátek měst a hraduo dělání, a to z příčiny
10 vraždy, lúpeže a násilí, nebo Kain pro nenávisť zabil jest bratra svého Ábele a učiněn zběhem a tulákem na zemi, boje se za život. Protož nejprvé město udělal jest a potom jiné lúpil a násilí jim činil. A těmi lúpeži zboží shromáždili. A lid zlý sobě k zlodějství sebral a potom jiná města dělal jest, aby je osadě zlodějským lidem mohl se brániti těm, které jest násilím zlúpil.
15 Protož vražda jeho přivedla k děláni měst a města jeho vedla k lúpežóm bezprávným, nebo nemuož se mnozstvie zavřieti na městě k válkám jinak, než jiné lúpice násilím, i žráti lúpeže, bránice se jiným. Protož jaké mají založení města a hradové v Kainovi, tak stojí v též šlépěji kráčejíce, nebo jiní by nemohli měst a hraduo osiesti, jedno vražedníci a násilníci, lichev-
20 níci, kupci, trhovci, šantročníci, ješto se najvíc nevěrami a lakomstvím pickují. Proto založice města a hrady a ustavice mnozstvie městské na takých křivotách, takéť jich ostříhati musie skrze násilí a bezprávie jiných, na každý čas připraveni súce k vraždě, neb vždy na ně běží nepříezně, bezprávi od jiných i zrady, a oni takové nepříezně vždy hotovi sú děliti se krví,

25 činice zlé za zlé. Mají-li město tvrdé k bránění, tehdy lúpi a násilím jiným
činie, aby zbohatli, a těmi bezprávími popudie na se mnohých, a tak válku
proti sobě zbudí. I přijde jim na to, že se tak zapletú, aby jediné ve krvi
a v lúpežích usilovali, tepúce se a k bití ohrady připravujúce. A pakli takové
30 sily nemají a smélosti, aby jiné skrže násilím lúpili a války začínali, ale to
městské připraveno jest, aby se bránili těm bezprávím s poddáním životuo
svých k smrti: jiné zbití chtěie, sami se k zabítí poddávají. Protož pro
zachování životuo a statkuo město udělajice, musí krev prolévati, a chtěie
35 a erbové, ješto kryje životuo na hradiech, na tvrziech a na městech, vždy láká
ve krvi bratra svého a násilím je dáví. Protož jest pokolenie Kainovo,
prvního vražedníka. A s tím bytem nemuož se jeho vražda pustiti, nebo
založice pokoj života tělesného a prospěch statku časného, i dělati na to
40 města a mnozstvím je osaditi i musí přidati příčiny k městu, aby úmysl
první došel, aby je vždy hradili, vždy nad ním bděli v noci i ve dne, aby jeho
nižádný neztekl a jim životuo nezmordoval a zboží jim nepobral. Pakli se
kto zjeví svú nepřiezní, chtě nětco vzíti neb poškoditi, ihned bez pomeškání
zvon svolá všecky, to mnozství městské, k zabítí. Pakli zlapají zloděje aneb
zrádce, těm neodpustí aniž se upokojí, dokudž jich krve neprolejí.

45 Protož od založení počnúce mnozství městské, aby u pokoji života
a zbožie chovali, musí státi na krev každému, kto by jim chtěl na to bezpráví
sáhnúti, a na to všecku péči města přidati, aby mnozství, maje se za čím
krýti, mohlo se všelikému neštěstí odbiti. A položice takový zámysl mnoz-
50 ství městského k zachování života a statku u pokoj, jakož žádají, tehdy
neostane v nich žádné přikázání božie, kteréž příleži k milování bližních;
nebo pro svůj pokoj, kterýž chtí za zdí sytý zachovati, některé násilím budú
lúpiti, některé lstivě rozličně oklamávati a na protivné sobě sahati, hrdla jim
odjímajíce. Nebo poněvadž proto hradí se a okopávají, aby bezprávie ne-
trpěli na životě a na statku, musí vždy zlé za zlé činiti, bránice se bezpráví.

55 Protož ta všecka přikázání musí přestúpena býti, kteráž trpělivost přikazují
křesťanóm a obranu života a pomstu zapovídají: „Ne sami se bránice, naj-
milejší, neboť dí pán buoh: „Mně pomsta a jáf odplatím.“ Protož jest-li lačen
nepřietel tvuoj, nakrm jeho, a jest-li žiezniv, napoj jeho.“ Ta všecka přiká-
zání božie musí přestúpena býti, když tak za zdí u pokoji to mnozství
60 chce života chovati. A co sami mezi sebou bezprávie mají, v súdiech s sváry
dělě skrže práva pohanská, pravdu často sobě nepravdú činice, přestupujúce
přikázání Kristovo, ješto velí přidati plášť k sukni a nechati sváruo v sou-
diech. Protož ani k bližním, ani k bohu neostane nižádné přikázání Kris-
tovo na tom lidu městském: tak se zlé za zdí chová a v to šibalství svorné
65 se uplete. Nebo die miláček Ježíšuo: „Toť jest láska božie, abychom v při-
kázání jeho chodili.“ A jinak milosti jeho nemuožem mieti, jediné zachová-

vajíce všecka prikázani božie. A když pak jediného nenie na mnozství
městském, tehda ovšem milosti božie nemají aniž jie mohú mieti, tak byd-
léce ve mnohých přestúpeních a v zapleteních takových, pro něž nižádnú
70 stranú nemuož prikázanie božie přistúpiti. Protož hroznú věc prorok die
o nich: „Viděl sem zlost a protivnost v městě. Ve dne i v noci na zdech jeho
zlost a práce prostřed něho a nespravedlnost a násilé; z ulic jeho nesešla
lichva a lest.“ – Dosti tvrdý nápis a nesličná pověst na ty, ješto chtí všecko
se ctí provésti. Nechť to smaží s sebe tuční a múdří města! Ale by jim kto
75 rovný poslal do rady takový list, toť by se naduli; ta srdce pýchú prorostlá
řekla by: „Hani dobré, hani pány rathúzni.“ Protož nepochybně muož
řečeno býti to písmo, že jest viděl zlost a protivensství v městě, všelikého
pokolenie zlost, ješto jest každá protivna velmi bohu, že takové mnozství,
šibalsky spojené, v němž nižádné prikázanie božie neostává aniž muož
80 miesta mieti v něm podlé toho běhu, v němžto mnozství městské založeno
jest, nelze jest s jich úmysly nižádnému prikázani božímu ostati v nich.
A poněvadž nenie v nich prikázani božích, tehda jest přestúpení všech.
Protož musí v nich býti všelikého plemene hřiech hojně rozmnožený.
Pomsta a krev, ta ihned od základu prikopuov a zdí na ně vlita jest, potom
85 pýcha za erby u patách kráčí za nimi k lakomství – tím město stojí –,
obžerstvie, opilství, rozkoši tělesné (smilství, cizolozství, plzkých milostí,
frejuov) k úrazóm jedni druhým, ohyzdně obcujíce, peská spolu m uvenie
majíce, jedni druhým jako jáma prokopaná k slomení hlavy. Pýcha jako
siet osáhla je ve všech věcech jako pokolenie erby zkorunovaná. Všecky
90 věci s poctivostí a s chválú tohoto světa chtí provésti, vládykám se rovna-
jíce postavú, oděvy, pokrmy, nápoji, domy, pokoji, světnicemi, loži. A což
koli jednají, vždy říekají: „Ať jest počestno.“ Jediné žet jich záchodové
nepočestnějie smrdí nežli vesních výruov, jiněť vše se ctí chtí mieti. A lakom-
ství, to jim přirozenie, aby každý honil, kdež muož. Nebo to mnozství zdí
95 okročené málo dědin k tomu mnozství má, a založili sú mieti stoly tučné
bohatcovy, domy vysoké a nákladné a jiná zboží mnohá. Protož na to musí
dobývati, jakž koli budú moci, obchody, trhy, kupectvím, krčmami, řemesly,
lichvami, lstí, jakož teď písmo die, že „nesešla z ulic jeho lichva a lest“.
Každý mierí lstivě na bratra svého, aby jeho ujal a sobě nahnal, aby jeho
100 lúpil v tom, oč s ním má děliti; a což u něho vidí sobě libého, aby o to skrze
lest hlédal k němu, aby jeho zklamal na tom. Nebo jest všecka věrnost a milost
bratrská umrtvena, protož muž bratra svého loví až do smrti, die pán buoh.
Protož lichva tu jest hojná i zjevná i v puojčení peněz na dědiny, na lúky
na určený rok, aby užil dotud, a nemuož-li vyplatiti na ten rok, ztratí drahú
105 věc za malé puojčenie. A těch běhuov lichevných mnoho mezi sebú mají,
ješto bohatějí jedni druhými skrze lichvu a bohatí chudé sehlí těmi běhy
lichevnými; ač nebude zjevná lichva, ale bude zmalována nějakým milosr-
denstvím nazvaným aneb spravedlností. Protož toho lidu městského pravý

jest byl otec Kain na mnohých kusích, nebo on sprostnost života proměnil
 110 jest v lest nalezením vah a měr, jenž předtím tak sprostný lid, že snadně
 směnili sú jedny věci za druhé, nevážíce ani měřiece, až on jim položil, těm
 zlým, aby pod vahú a pod měrú ceny šly. Protož tento lid v tom má múdrot
 velikú, aby váhy a miery majíce, někde k sobě větčie a od sebe menšie.
 115 A pakli miery a váhy pod vyrčením rychtářským musí jíti anebo že jsú
 pravé, ale nasadí cenu příliš drahú. A což vážíe anebo měři, to umějí vše
 zfalšovati: kořeníe v vlhce chovati nebo kamenička do něho namiesiti, aby
 těžká na váze malá věc byla; též obilé s plevami zespod smiesí. Tak dábeliskú
 lest jednají jedni proti druhým k oklamání, umějí jednati v trzích, v řemes-
 lech. Protož z samého břicha Kainova ten lid se všelikú lstí vyšel jest. Nebo
 120 synové Agar, umějíce múdrot, kteráž z země jest, byli sú kupci zemští,
 a Temanští, ale múdroti boží sú nepoznali; takéž tento lid pln jest múdroti
 zemské smiešené se lstí, ješto posluhuje jich lakomství a ku polapení bratra,
 aby jeho škodami šťastnějie na světě a prospěšnějí uměl býti, čím lstivějie
 bratra umie ujíti.

125 Protož veliká rána viere stala se jest, když tak odporná šibalstva skrze
 jednání Antikristovo u vieru umiešena jsú se všelikými přestúpeními a od-
 pornostmi Kristu Ježíšovi, aby jsúce pod koží viery, tak škodně ji na zemi
 potlačili a k sobě ji přitáhli, aby stála podlé nich na jedné šlápěji, až by ji
 130 aby jim shovávala, jha těžká na ně nevzkládající. Protož všecka ztracena
 jest pro ta mnohá zlosynstva, přimiešená k ní skrze lež Antikristovu, jenž sú
 moc ujala nad věrú a táhnú ji po sobě, a ona nižádné moci v své pravdě
 nemuož ukázati. A že ta šibalstvie sú základové zemští, protož viery se
 nesnadně pustí, by ji zjevně zapřeli, a právě ji také držeti nebudú aniž mohú
 135 podlé svého založení a podlé svých zámysluov odporných Kristu. Nebo
 kdyby chtěli v pravdě viere povolití, ona by jim příkopy zasula a okolo měst,
 hraduov a tvrzí zdi by jim položila a z všeho morděrství i z jiných zvlášť-
 ností městských by je vyvlekla, v nichž jest moc Antikristova proti Kristovi
 silna; nebo, kdyby chtěli v pravdě viere povolití, musili by se těch všech
 140 věcí pustiti. Protož nyní tak lstivě se viery přídržíce, najspíše s ní tak
 falešně vuokol puojdú, usty ji a prstem ukazujícíe, aby ji držali a opatrně
 na šibenici vedli. Protož město jest nádoba jedu mnohotvárného, aby trávil
 mnohotvárnú tráveninú své přebyvatele i jiné všecky okolo sebe, aby
 v smrt uběhli ti, ktož se k nim přivinú jako k sodomským lidem, jenž plá
 145 smilstvím, opilstvím a rozkošmi. A všecky pohostinu vcházející bláznivé
 okolo sebe ztráví svým opilstvím a zlými a porušenými příklady; téměř
 všečen lid sedlský v jich pýchu a v lakotu se obláčí a jich lstivým kupec-
 tvím se učí a obvyká jich okrase a v rozkoši jich leze. Protož město jako
 150 malomocný mnohotvárné barvy malomocenstvie, ješto rozličně mohú zka-
 ženi býti lidé jich malomocenstvím. Nebo v městě jsú pochotné věci žádos-

tem tělesným, bezpečenství těla, rozkoši, poctivost křivá s ochotenstvím lahodným, ale jediné na potkání a těm, ješto pohostinu vcházejí, ale na trh s vlčím zubem proti všem. Protož se na bydlo táhnú mnozí do měst i tovaryství jich obvykají ti, kteříž okolo nich jsú, pasúce se lahodami jich.

155 Protož musí silný muž podlé viery býti, ktož jedem rot erbových a městských nebude otráven. A kněz vejda mezi ně na to, aby je navedl na pravú cestu, a prvé než on je navede, až oni jeho otrávi a svedú jeho svými stoly, podtočujíce hustčieho, zasílajíce, lahodíce, až pomalu, nezřetelne kněz ostane na jich cestě. Prvé než on je múdrosti naučí, až oni z něho blázna

160 učiní, až i přijde na to, že oni počnú se jemu posmievaťi řkúce: „Toť se kněz snoci na kvasu opil, že nemohl s nemocnými mluviti.“ Protož takový stojí mezi nimi jako umrlec; nevedeť šibenici na hrdlo ten lid zpražilý, ješto prvé urozumí knězi nežli kněz jim.

A protož z těchto věcí muožem srozuměti, coť netrpělivost móž zlého

165 na lidi uvěsti a kterak daleko muož je od viery i ode všech ctností odsúdití. Jakož muož známo býti na lidu městském a hradském, že chcece u pokoji životy a statky zachovati, aby jim na to nemohl nižádný snadně sahati, i ohradí město a okopají a osadí je množstvím, aby za zdí a za příkopy mohli sebe uchovati od zlých věcí, jichž trpěti nechťi – pakli se nepřieň zdvihne,

170 aby se množství silně brániti mohlo. A založíce ten zámysl, musí v to ve všecko uběhnúti, nač je přebývanie města vede. Protož přebývaní města obalí je v ty nepravosti, kteréž se města přidržíe a z něho se rodí. A toho všeho jest základ netrpělivost, že nechťi nižádných bezpráví trpěti ani pro buoh, ani pro své spasenie. A protož ta netrpělivost jich se nepustí; dokudž

175 zdí na místě stojí, vždy se budú býti pro svá bezpráví. A dokudž se tak býti budú, dotud viery následovati nemohú. Protož nemuož tak mnoho viery odvrci jedna věc od lidí, jako takový byt množství městského odvrhl trpělivost, nebo bez trpělivosti nelze jest viery pravé držeti. A protož město ohrazené k uobraně jest najodpornějšie věc trpělivosti, a největčí osídlo jest

180 to město těm, ktož sú z viery dlužni trpěti bezpráví. Protož sv. David viděl jest zlost a protivenství v městě a uprostřed něho práci, nebo město své přebývatele napne na mnohú práci a obtieží je mnohými břemeny, aby města stavěli, hradili, stříehli jeho ve dne i v noci, bili se a války vedli pro ně. Takých prací mnoho v městech obce trpí. Než pak v hřešiech, kteří v městech sú, velikú práci mají a lakomství každý v svých obchodiech dosti učiní, že mnohú práci musí na se vzíti. A než pýše dosti učiní, co nákladu, co práce na ni naloží! Co pak práce obžerstvie a opilství na ně uvede! Co svárové a nenávisti práce na koňšely uvedú! Co na kněžiech práce neúžitečné přeběhne! A tu všelikú práci hřeichové uvodí na města, aby jich břiemě

190 těžké bylo v nepravostech jich. Protož pán Ježíš, vida město v tak hrozně práci, plakal nad ním vida, že v té zlé práci již pokoj má, bito jsa bolestí již nečije.

Ale to by mělo váženo býti, kdyby mohli lidé školy viery znáti, odkud
jeje zkažení přišlo jest? Jediné z toho, co se praví o městech. A kto jest
195 takovou poběhlost těch šibalských rot více přičetl a zřiedil je věrú skrze lež
se všemi odpornostmi jich, ten jest člověk hříecha, syn zatracenie, ješto
pohanství zjevného za hříech nemá, anebo jinak: Antikrist domácí, úhlavní
nepřítel Jezukristuov, ješto všemi cestami mrtví Jezukrista. Tenť jest ta
šibalství odporná městská a jiná včetl u vieru skrze lež, aby ta oklamaná
200 lež, nazvaná věrú, chránila ta všeca zlosynstva, přičtená lživě Jezukristovi,
aby jeho viera pravá ven vyvržena byla skrze ta zlosynstvie šibalská, jenž
oni sú síla Antikristova proti Jezukristovi. Protož Antikrist zřiedil jest
města pod věrú skrze svú lež se všemi nepravostmi jich; a krvavosti měst-
ské, co jich jednájí, mrtviece lidi, to jim za službu boží počítá; a tu lstivú
205 chválu boží, kterúž jest zřiedil mezi křesfany skrze svú vysokú lež, jižto
najsilnějí vede v městech: kostely veliké staví, zvony veliké slévá, kněží
a žákuov mnoho jest nasvětil, aby uprostřed těch vražedníkuo zdála se
najslavnější služba bohu, ale nic výše než samými křiky a notováním
v hlasích vymyšlených od kněží a žákuo pyšných a smilných. Protož ten
210 člověk hříecha oslavuje takové množství hříešníkuov chválú boží a řády
jeho skrze lež a pokojí jich svědomí, aby svých hříechuov neměli za hříechy,
ale aby najtěžšie hříechy měli za službu boží, a sú-li kteří proti svědomí jich,
na to jim odpustkuo dosti dá a vody jim nasvětí a postaví kropáč u dveří,
aby ty hříechy smývali s sebe. Protož kto muož mluviti o zkažení viery aneb
215 počísti odpornosti, jimiž jest viera zkažena skrze ta šibalství městská i jiná?
Nebo člověk hříecha, pasa se a bohatěje hříechy, řiedí svú lži takové množ-
ství hříešníkuov pod vieru. Protož tolik jest mohl úrazuov a odporností
viere uvésti, že jest z lidí vypadla a v neznámot a v zapomenutí jest vešla,
jako by nebývala na světě. A najviece proto, že ten člověk hříecha své úrazy
220 a odpornosti viery oslavil jest světu jako vieru s velmi velikú chválu, aby
mohl své úrazy jako chválu a řád boží světu ohlašovati. Protož jemu zisk
jest hříechuo množství, protož mohl jest své bludy za vieru světu uvésti
i pase se na ně hojně a bohatě a cti a chvály tím sobě na světě dobývá
a mnohé národy svú omylností spokojil jest v hříešiech a oslavil jim svú lež
225 jako službu boží.

1 *mistr Protiva*: mñnĚn Jan Viklef († 1384), anglický církevní reformátor, z ně-
hož Chelčický sice čerpá některé myšlenky, ale zároveň s ním polemizuje (*protiva* =>
= protivník papeže a církve); citován zde spis *De civili dominio* (O světském pano-
vání), kap. 21 – 2 *vzdělání* založení, zbudování – 3 *zboží* statky, majetek; *sprostnost*
prostotu – 4 *cíle hranic* – 6 *které jest urazil* kterým ublížil

9 *se přidává* přisuzuje se – 11 *boje se za boje se o* – 18 *založení* základ – 19
osiesti osaditi; *jedno leč*, jen – 20 *šantročníci* podvodníci – 21 *se pickují* krmí se, živí
se; *ustavíce* postavíce – 22 *na křivotách* na nespravedlnostech; *ostřihati* ochraňovati –
23 *nepřiezně nepřátelství* – 24 *děliti se krví* podíletí se na krveprolití – 26 *aby zboha-*

těli aby zbohatli – 28 *aby usilovali* aby se namáhali; *k bití* k zápasu – 35 *erbové* mající erby, šlechtické – 35-36 *láká ve krvi* lační, dychtí po krvi (srov. Mich. 7,2) – 37 *s tím bytem* při tom způsobu života; *se pustiti* opustiti – 38 *založitce* položitce za základ; *stalku časného* dočasného, tj. pozemského jmění, majetku – 39 *příčiny* okolnosti – 39-40 *aby došel* aby se provedl – 41 *aby neztekl* aby nedobyl – 41-42 *se kto zjeví svú nepřezní* někdo projeví své nepřátelství – 43 *zlapají* pochytají

46 *státi na krev* usilovati o krev, tj. o zabití – 47 *pěči... přidati* úsilí vynaložiti – 48 *aby mohlo se všelikému neštěstí odbiti* aby mohlo odraziti všeliké nebezpečí; *zámysl* výmysl – 50 *příleži* vztahuje se – 56-58: Řím. 12, 19-20 – 60 *života chovati* život uchovávat, zachovávat – 61 *děle* rozhodují, rozsuzují; *pravdu* spravedlnost – 65 *se uplete* se vplete – 65-66: podle 1 Jan. 2, 5 – 68-69 *bydlíce* žijíce, setrvávající – 71-73: na okraji citát chybně určen jako Ezech. 7; ve skutečnosti jde patrně o volnou parafrazi Ž. 54, 10-12 – 71 *zlost* zlé skutky; *protivnost* protivenství – 73 *nápis* zápis, zaznamenání; *nesličná pověst* nepěkné povědění – 75 *rovný* spravedlivý – 76 *rathúzní* radniční, radní – 80 *p. ilé toho běhu* podle toho způsobu – 86 *plzkých milostí* oplzlých lásek – 87 *frejuov* záletů; *k úrazóm* na škodu – 89 *erby zkorunovaná* erby ozdobená, tj. šlechtického stavu – 90 *s poctivostí* se ctí – 91 *postavú* vzezřením – 92 *jednají* dělají – 93 *vesních výruov* sedláků (hanlivě) – 94 *aby honil* aby si naháněl (majetek) – 95 *okročené* obklopené; *založili sú* ustanovili – 98 *teď* zde, tuto – 99 *mieři lstivě* nastrojuje lest; *aby jeho ujal* aby jeho ošidil – 101 *aby zklamal* aby oklamal – 102 *protož muž... do smrti*: Mich. 7, 2 – 104 *na rok* na lhůtu; *dotud* do té doby – 108 *nazvaným* tak zvaným, domnělým – 109 *na mnohých kusích* pro mnoha stránkách – 112 *pod váhú a pod měrú* podle váhy a míry – 113 *k sobě... od sebe* pro sebe... pro druhé – 114 *pod vyrčením* podle rozhodnutí, dobrozdání – 115 *nasadí* určí – 120 *synové Agar*: arabští kočovníci, kteří sídlili východně od Jordánu (domnělí potomci biblické otrokyně Agar); *umějíce* znajíce; *zemští* pozemští, přízemní – 121 *Temansťi*: kočovný kmen, domnělí potomci biblického Temana

129 *po sobě* za sebou – 133 *základové zemští* základy země – 137 *z morděřství* z vraždění – 139-140 *se těch všech věcí* pustiti všechny tyto věci opustiti – 141 *vuokol puojdú* budou zacházet – 143 *tráveninú* jedovatinou, jedem – 143-144 *aby uběhli* aby vběhli – 145 *pohostinu* jako hosté – 147 *se obláči* se obléká – 148 *obvyká* zvyká, přivyká; *okrase* okázalosti – 150 *pochotné* příjemné – 151 *s ochotensvím* s přízní, s vlídností – 158 *podtočujícíce* točíce (pro něho); *hustěieho*: tj. piva; *nezřetedlně* nepozorovaně – 159 *ostane* octne se – 160 *přijde na to* dojde k tomu – 161 *snoci* včera večer; *na kvasu* na hostině – 162 *navedel* nasune; *zpražilý* pálený, prohnaný

164 *nelrpělinost* odpor k utrpení – 166 *známo* patrné – 177 *odurci* odvrhnouti – 180 *dlužní* povinni; *sv. David*: izraelský král (asi 1013-973 př. n. l.); *narážka* se týká patrně některých výroků v žalmech připisovaných tradicí Davidovi (např. 9, 7; 54,10) – 189 *uvodí* svalují – 190-192 *pán Ježiš... plakal nad ním*: *narážka* na Luk. 19, 41

193 *váženo* uváženo – 195 *poběhlost* odpadlictví – 199 *jest věll u vieru* zahrnul do (pravé) víry; *oklamaná* klamná – 203 *pod věrú* pod pláštíkem víry – 204 *mrtviece* zabíjejíce – 207 *žákuov* kleriků, duchovních s nižším svěcením – 208 *nic výše* nic více; *notováním* zpíváním – 211 *pokoji* upokojuje – 213 *kropáč* kropenku (se svěcenou vodou) – 215 *počísti* odporností spočítati věci odporující (víře) – 216 *pasa se a bohatěje* když se vypásá a bohatne – 218 *jest z lidí vypadla* v lidech zanikla – 221 *úrazy* pohoršení, urážky – 224 *spokojil jest* upokojil, ukonejšil